Sut rydym yn arolygu (y broses arolygu) 2024-2030:

Ysgolion a gynhelir ac unedau cyfeirio disgyblion

Mae'r arweiniad hwn ar gyfer arolygwyr yn amlinellu ymagwedd Estyn at weithgarwch arolygu gydag ysgolion ac unedau cyfeirio disgyblion (UCDau) . Ar gyfer arolygiadau craidd, dylid ei ddarllen ochr yn ochr â 'Beth rydym yn ei arolygu'

Cymerwyd pob rhagofal posibl i sicrhau bod y wybodaeth yn y ddogfen hon yn gywir adeg ei chyhoeddi. Dylid cyfeirio unrhyw ymholiadau neu sylwadau ynglŷn â'r ddogfen hon/cyhoeddiad hwn at:

Yr Adran Gyhoeddiadau
Estyn
Llys Angor
Heol Keen
Caerdydd
CF24 5JW neu drwy anfon e-bost at cyhoeddiadau@estyn.llyw.cymru

Mae'r cyhoeddiad hwn a chyhoeddiadau eraill gan Estyn ar gael ar ein gwefan: www.estyn.llyw.cymru

© Hawlfraint y Goron 2024: Gellir ailddefnyddio'r adroddiad hwn yn ddi-dâl mewn unrhyw fformat neu gyfrwng ar yr amod y caiff ei ailddefnyddio'n gywir ac na chaiff ei ddefnyddio mewn cyd-destun camarweiniol. Rhaid cydnabod y deunydd fel hawlfraint y Goron a rhaid nodi teitl yr adroddiad penodol.

Cynnwys	Tudalen

Cyflwyniad 1

Diben y llawlyfr arweiniad 'Sut rydym yn arolygu' 1

Y sail gyfreithiol ar gyfer arolygu ysgolion ac unedau cyfeirio disgyblion 1

Cefndir polisi 2

Arolygu'r Cwricwlwm i Gymru mewn ysgolion a gynhelir ac UCDau 2

Rhan 1: Trefniadau ar gyfer ymgysylltu â darparwyr 3

Cyflwyniad 3

Egwyddorion ein gwaith 3

Ein meddylfryd 4

Disgwyliadau o ran arolygwyr 4

Disgwyliadau o ran darparwyr 5

Disgwyliadau o ran swyddogion awdurdodau lleol a swyddogion rhanbarthol 5

Y Gymraeg 6

Diogelu, yn cynnwys materion iechyd, diogelwch a lles 6

Rhan 2: Gweithgarwch arolygu craidd (Adran 28) 7

Ymagwedd at arolygiadau Adran 28 7

Yr Ystafell Arolygu Rithwir 7

Y tîm arolygu Adran 28 7

Cysylltu â'r darparwr a'r awdurdod lleol sy'n gyfrifol am ysgolion a gynhelir ac UCDau cyn arolygiad craidd (Adran 28) 9

Cynllunio'r arolygiad Adran 28 a pharatoi'r tîm 10

Yn ystod yr arolygiad Adran 28 10

Ar ôl yr arolygiad Adran 28 13

Gwirio cywirdeb ffeithiol 14

Sicrhau ansawdd arolygiadau 14

Ymweliadau interim 14

Rhan 3: Arweiniad ar weithgarwch dilynol 15

Arweiniad i arolygwyr ar roi ysgol a gynhelir neu UCD mewn categori gweithgarwch dilynol 15

Arweiniad i arolygwyr ar ysgolion neu UCDau sy'n peri pryder ac y gall fod angen eu rhoi mewn categori statudol 16

1 Mesurau arbennig 16

2 Gwelliant sylweddol 21

Cyflwyniad

Diben y llawlyfr arweiniad 'Sut rydym yn arolygu'

Mae'r llawlyfr hwn yn amlinellu ein dulliau o arolygu ysgolion a gynhelir (ysgolion cynradd, uwchradd, pob oed ac arbennig) ac unedau cyfeirio disgyblion. Mae'n esbonio **sut** rydym yn arolygu. Mae'r arweiniad yn ddeunydd darllen hanfodol i arolygwyr cofnodol a holl aelodau eraill y tîm arolygu. Gallai fod yn ddefnyddiol i ddarparwyr hefyd i ategu eu dealltwriaeth o'r meddylfryd a methodolegau arolygu.

Dylid darllen yr arweiniad ochr yn ochr â 'Beth rydym yn ei arolygu' sy'n amlinellu'r fframwaith arolygu. Gall ysgolion ac UCDau ddefnyddio'r arweiniad hwn i weld sut mae arolygiadau'n gweithio.

Pan fydd yr arolygiad yn nodi arfer sy'n werth ei rhannu, bydd arolygwyr yn cynnwys sbotolau ar yr arfer hon fel rhan o'r adroddiad arolygu. Pan fydd yr arolygiad yn nodi pryderon pwysig yn ymwneud â safonau, ansawdd yr addysg a'r hyfforddiant, neu arweinyddiaeth a rheolaeth, byddwn yn trefnu gweithgarwch dilynol i gefnogi gwelliant. Mae arweiniad ar y gwahanol fathau o weithgarwch dilynol ar gael ar dudalen 18 y llawlyfr hwn.

Mae rhagor o wybodaeth am arolygiadau ar gael ar wefan yr arolygiaeth, sef www.estyn.llyw.cymru

Y sail gyfreithiol ar gyfer arolygu ysgolion ac unedau cyfeirio disgyblion

Caiff ysgolion ac UCDau eu rheoli gan Ddeddf Addysg 2005 a rheoliadau cysylltiedig. Rhaid i arolygiadau gael eu cynnal gan dimau o arolygwyr, wedi'u harwain gan AEF, arolygydd ychwanegol neu Arolygydd Cofrestredig, a rhaid iddynt arwain at adroddiad cyhoeddedig. Mae Adran 28 Deddf Addysg 2005 yn dweud bod rhaid i arolygwyr adrodd ar:

- y safonau addysgol a gyflawnir
- ansawdd yr addysg a ddarperir
- i ba raddau y mae addysg yn bodloni anghenion yr ystod o ddisgyblion
- ansawdd yr arweinyddiaeth a'r rheolaeth, gan gynnwys a yw'r adnoddau ariannol yn cael eu rheoli'n effeithiol
- datblygiad ysbrydol, moesol, cymdeithasol a diwylliannol disgyblion
- p'un a yw'r ddarpariaeth yn hyrwyddo bwyta ac yfed yn iach
- cyfraniad y ddarpariaeth at les disgyblion

Mae cymeriad crefyddol i rai ysgolion ac maent yn addysgu addysg grefyddol enwadol. Yn yr ysgolion hyn, caiff addysg grefyddol enwadol a chynnwys addoli ar y cyd eu harolygu ar wahân dan Adran 50 Deddf Addysg 2005, ac ni chânt eu cynnwys mewn arolygiadau Adran 28.

Mae Deddf Addysg 2005 hefyd yn amlinellu hawl mynediad Estyn a mynediad i safleoedd a gwybodaeth i'w alluogi i gyflawni swyddogaethau o'r fath. Mae hefyd yn datgan ei bod yn drosedd rhwystro PAEF yn fwriadol (ac arolygwyr a ddefnyddir gan PAEF) wrth gyflawni swyddogaethau yn gysylltiedig ag arolygu.

Cefndir polisi

Mae'r llawlyfr arweiniad hwn yn ystyried polisïau presennol Llywodraeth Cymru.

Gellir cael mwy o wybodaeth am bolisïau Llywodraeth Cymru yn Addysg a sgiliau | Pwnc | LLYW.CYMRU

Arolygu'r Cwricwlwm i Gymru mewn ysgolion a gynhelir ac UCDau

Bydd arolygwyr yn gwerthuso cwricwlwm yr ysgol neu'r UCD gan ystyried gweledigaeth a chyd-destun y darparwr, a'r rhesymeg ar gyfer datblygu eu cwricwlwm yn unol â gofynion y Cwricwlwm i Gymru. Byddant yn ystyried y canllawiau statudol sydd ar waith. Bydd arolygwyr yn gwerthuso pa mor effeithiol yw cwricwlwm yr ysgol ac UCDau yn darparu ystod werthfawr o brofiadau dysgu i wella'r dysgu a'r cynnydd ar gyfer yr holl ddisgyblion.

Dylai arolygwyr ystyried effeithiau cadarnhaol neu negyddol trefniadau'r cwricwlwm ar sut mae grwpiau o ddysgwyr yn manteisio ar ystod lawn o brofiadau dysgu, yn gyffredinol. Er enghraifft, byddwn yn ystyried p'un a yw pob un o'r disgyblion o bob oed yn manteisio ar gwricwlwm eang a chytbwys..

Byddwn yn adolygu ein gofynion adrodd o ran y cwricwlwm yn rheolaidd. Bydd yr adolygiadau hyn yn sicrhau bod y fframwaith arolygu yn parhau i gyd-fynd â'r rhaglen ar gyfer gweithredu'r Cwricwlwm i Gymru yn statudol.

Rhan 1: Trefniadau ar gyfer ymgysylltu â darparwyr

Cyflwyniad

Mae'r adran hon yn berthnasol ar draws ehangder ymgysylltiad Estyn ag ysgolion ac UCDau. Rydym yn disgwyl i'r holl arolygwyr, gan gynnwys y rhai sydd dan gontract i Estyn a'r rhai sy'n gweithio fel arolygwyr cymheiriaid, lynu at yr egwyddorion hyn.

Egwyddorion ein gwaith

Rydym yn disgwyl i'n harolygwyr weithio'n unol â nifer o egwyddorion allweddol. Byddant :

- yn dwyn ymagwedd sy'n canolbwyntio ar y disgybl tuag at unrhyw weithgarwch neu ymgysylltiad
- yn canolbwyntio'n gryf ar ansawdd ac effeithiolrwydd addysgu a dysgu bob tro
- yn cymryd cyd-destun penodol y darparwr i ystyriaeth ac yn addasu eu dulliau'n unol â hynny
- yn defnyddio ystod o fethodolegau a dulliau arolygu teilwredig er mwyn gwerthuso ehangder gwaith y darparwr yn gadarn ac yn deg
- yn mabwysiadu dull adeiladol sy'n sicrhau bod y rhyngweithio â'r darparwr yn brofiad dysgu proffesiynol i'w staff

Yn ystod arolygiadau craidd, rydym yn disgwyl i arolygwyr ystyried popeth yn y dogfennau arweiniad 'beth' a 'sut' rydym yn arolygu, ond yn adrodd ar y cryfderau allweddol a'r gwendidau yn unig.

Yn ogystal, bydd ein harolygwyr:

- yn sicrhau bod pob gweithgarwch an hymgysylltu yn ymatebol i anghenion pob disgybl
- yn sicrhau bod gwerthusiadau'n gadarn, yn ddibynadwy, yn ddilys ac wedi'u seilio ar dystiolaeth uniongyrchol
- yn sicrhau cyn lleied o ofynion ag y bo modd ar gyfer dogfennaeth a pharatoi gan y darparwr
- yn caffael safbwynt disgyblion a rhanddeiliaid eraill
- yn cymhwyso egwyddor cydraddoldeb ar gyfer y Gymraeg a'r Saesneg yn ein holl weithgarwch

Mewn arolygiadau craidd yn benodol, bydd ein harolygwyr:

- yn cynnwys y darparwr yn llawn yn y broses arolygu, gan gynnwys rhoi cyfle i'r ysgol ddewis enwebai (dylid sicrhau mai'r pennaeth yw hwn, fel arfer)
- yn rhoi ystyriaeth addas i flaenoriaethau gwella a ddewiswyd gan y darparwr, yn ogystal â meysydd allweddol eraill a nodwyd gan y tîm arolygu
- yn cynnwys arolygwyr cymheiriaid yn y broses arolygu

Ein meddylfryd

Mae ymagwedd Estyn tuag at weithgarwch arolygu fel a ganlyn:

- **Teg a diduedd** – mae hyn yn golygu ein bod yn gweithio i fod yn annibynnol, yn wrthrychol ac yn gytbwys. Rydym yn gadarn ac yn gyson yn ein gwaith. Rydym yn pwyso a mesur y dystiolaeth a'i harwyddocâd i gynnig barn onest, gredadwy a chywir o gryfderau a meysydd i'w gwella'r darparwr.
- **Cefnogol** – rydym yn gweithio i lywio darparwyr i roi gwelliannau ar waith sydd o fudd i ddisgyblion. Ble bynnag y bo'n briodol, rydym yn annog arloesedd ac yn cydnabod bwriadau da. Mae ein hymagwedd yn gyfeillgar ond yn broffesiynol bob amser. Rydym yn cefnogi diwygiadau addysg. Rydym yn gweithio'n galed i feithrin perthynas ystyrlon â darparwyr, a sefydliadau lleol a rhanbarthol.
- **Myfyriol** – rydym yn eangfrydig. Rydym yn gwrando ar ystod eang o randdeiliaid ac yn myfyrio ar eu hymatebion. Rydym yn feddylgar, yn bwyllog ac yn ofalus. Rydym yn cynllunio cyfleoedd i feddwl yn ofalus am ganfyddiadau'r arolygiad a'u trafod ag aelodau eraill o'r tîm.
- **Tryloyw** – rydym yn wybodus ac yn cyfathrebu'n glir, yn uniongyrchol ac yn gryno. Rydym yn defnyddio methodolegau arolygu effeithlon ac effeithiol i ymateb i sefyllfa unigryw'r darparwr. Rydym yn cynllunio ein gweithgarwch ymgysylltu ac arolygu ac yn adrodd ar gryfderau a gwendidau mewn ffyrdd sy'n adlewyrchu amgylchiadau penodol pob darparwr unigol. O ganlyniad, mae ein gweithredoedd yn hybu ymddiriedaeth a pharch.

Disgwyliadau o ran arolygwyr

Mae ein disgwyliadau o ran arolygwyr yn cadarnhau sut rydym yn ymgorffori ein meddylfryd trwy ein gweithredoedd. Dylai arolygwyr gynnal y safonau uchaf posibl yn eu gwaith. Rhaid i bob arolygydd fodloni'r safonau disgwyliedig o ran ymddygiad.

Wrth ymgysylltu â darparwr, bydd arolygwyr:

- yn gwrtais a phroffesiynol
- yn sefydlu a chynnal ffiniau proffesiynol priodol wrth siarad â disgyblion ac oedolion, fel ei gilydd
- yn gwneud eu gwaith ag uniondeb, parch a sensitifrwydd priodol
- yn cymryd yr holl gamau rhesymol i atal gorbryder gormodol a lleihau straen i'r eithaf yn ystod gweithgarwch arolygu
- yn gwerthuso gwaith y darparwr yn wrthrychol gan ddefnyddio tystiolaeth glir a thrylwyr
- yn adrodd yn onest, yn deg ac yn ddiduedd yn ddiragfarn
- yn cyfathrebu'n glir ac yn agored
- yn gweithredu er lles pennaf disgyblion
- yn parchu cyfrinachedd yr holl wybodaeth sy'n dod i law yn ystod eu gwaith
- yn ymateb yn briodol i geisiadau rhesymol

Mae'n bwysig ein bod yn gwerthuso effeithiolrwydd y ddarpariaeth a'r arweinyddiaeth ar eu heffaith ac nid ar sail unrhyw ffafriaethau am ddulliau penodol. Yr hyn sy'n allweddol i'n gwerthusiadau yw p'un a yw'r dulliau a'r sefydliad yn addas at y diben o ran cynorthwyo pob un o'r disgyblion i gyflawni safonau uchel a lefelau lles cryf.

Dylai arolygwyr roi gwybod i Estyn am unrhyw achosion gwirioneddol o wrthdaro buddiannau pryd bynnag y maent yn derbyn hysbysiad am ymgysylltu, er enghraifft eu bod yn rhan o dîm arolygu darparwr.

Disgwyliadau o ran darparwyr

Er mwyn i arolygu a rheoleiddio fod yn adeiladol a buddiol, mae'n bwysig fod arolygwyr a darparwyr yn sefydlu a chynnal amgylchedd gweithio proffesiynol yn seiliedig ar gwrteisi, parch ac ymddygiad proffesiynol ar y ddwy ochr. Rydym yn disgwyl i arolygwyr gynnal Cod Ymddygiad Estyn, ond rydym hefyd yn disgwyl i ddarparwyr, gan gynnwys aelodau o'r corff llywodraethol ac aelodau pwyllgor rheoli, i:

- fod yn gwrtais a phroffesiynol, gan barchu arolygwyr a staff cymorth arolygu
- gweithredu er lles pennaf disgyblion
- darparu tystiolaeth – neu fynediad at dystiolaeth – sy'n galluogi arolygwyr i gynnal yr arolygiad mewn ffordd agored, onest a gwrthrychol
- cydnabod bod angen i arolygwyr arsylwi arfer a siarad â staff, dysgyblion a rhanddeiliaid eraill heb fod rheolwr neu uwch arweinydd yn bresennol
- gweithio gydag arolygwyr i gymryd yr holl gamau rhesymol i leihau tarfu, straen a biwrocratiaeth i'r eithaf
- cynnal deialog bwrpasol gyda'r arolygydd cofnodol ac arolygwyr eraill
- tynnu sylw arolygwyr at unrhyw bryderon am yr arolygiad mewn modd amserol ac addas trwy'r enwebai
- rhoi ystyriaeth briodol i iechyd a diogelwch, a lles arolygwyr, tra byddant ar y safle
- cynnal cyfrinachedd cyfarfodydd a chanfyddiadau arolygu hyd nes cyhoeddi'r adroddiad terfynol
- sicrhau bod timau arolygu yn cael mynediad at ardal breifat i drafod tystiolaeth arolygu a chynnal trafodaethau cyfrinachol
- yn peidio â thynnu ffotograffau neu recordio fideos yn ystod y broses arolygu, gan gynnwys o werthusiadau drafft a ddatblygwyd yn ystod yr arolygiad

Dylid tynnu sylw'r tîm at unrhyw gamerâu cylch cyfyng ac offer recordio yn ystod y cyfarfod tîm cychwynnol.

Pan gânt eu hysbysu am yr arolygiad, dylai ysgolion / UCDau adolygu cyfansoddiad y tîm arolygu. Cyfrifoldeb y darparwr yw amlygu unrhyw achosion canfyddedig neu wirioneddol o wrthdaro buddiannau cyn dechrau unrhyw ymgysylltiad, er enghraifft cyn eu harolygiad ar y safle.

Disgwyliadau o ran swyddogion awdurdodau lleol a swyddogion rhanbarthol

Disgwylir i swyddogion awdurdodau lleol a swyddogion rhanbarthol sy'n mynychu adborth mewn darparwyr gydymffurfio â'r un egwyddorion â disgwyliadau o ran darparwyr.

Y Gymraeg

Byddwn yn cynnal unrhyw ymgysylltu, gan gynnwys arolygiadau, yn unol â'n Polisi ar y Gymraeg, sydd ar gael ar ein gwefan. Bydd arolygwyr hefyd yn defnyddio ein harweiniad atodol ynghylch llythrennedd a'r Gymraeg, ble bynnag y bo'n briodol.

Diogelu, yn cynnwys materion iechyd, diogelwch a lles

Bydd arolygwyr yn cynnal arolygiadau yn unol ag arweiniad Estyn ar arolygu diogelu. Os byddant yn sylwi ar unrhyw beth sydd, yn eu barn nhw, yn achosi perygl i ddiogelwch staff, ymwelwyr neu ddisgyblion, dylai arolygwyr rybuddio rheolwyr yn y ddarpariaeth.

Os daw arolygydd yn ymwybodol o honiad / amheuaeth ynghylch diogelu sy'n ymwneud â phlentyn, unigolyn ifanc neu oedolyn bregus, dylai ddilyn y gweithdrefnau sydd wedi'u hamlinellu yn fersiwn gyfredol 'Polisi a gweithdrefnau Estyn ar gyfer diogelu', sydd ar gael ar ein gwefan.

Ym mhob achos, dylai arolygwyr gofnodi manylion am y pryder. Dylent hysbysu'r Arolygydd Cofnodol (ACof) a ddylai wedyn gysylltu ag un o swyddogion arweiniol diogelu Estyn. Bydd y swyddog arweiniol yn rhoi gwybod i'r ACof am y camau nesaf i'w cymryd, gan gynnwys beth i'w gofnodi yn sail y dystiolaeth ar gyfer y maes arolygu priodol. Mae hyn yn cynnwys unrhyw risgiau'n ymwneud ag iechyd, diogelwch a lles disgyblion. Bydd y swyddog hefyd yn rhoi gwybod i'r ACof p'un a ddylid rhannu'r pryder â'r ysgol ai peidio.

Pan fydd y risgiau hyn yn destun pryder difrifol yn ystod gweithgarwch arolygu craidd, dylai arolygwyr gynnwys sylw byr yn nhestun yr adroddiad, ac argymhelliad yn yr adroddiad.

Byddwn yn anfon llythyr lles at y darparwr a'r awdurdod lleol (a chyfarwyddwr yr esgobaeth, os yw'n briodol) yn gofyn iddynt amlinellu sut byddant yn mynd i'r afael â'r diffyg.

Os yw arolygydd yn nodi pryder ynghylch diogeledd ar y safle, dylai roi gwybod i'r ACof. Os yw'r ACof yn ystyried y gellir mynd i'r afael â'r pryder yn gyflym, dylai roi gwybod i'r ysgol neu UCDau, a bydd disgwyl i'r ysgol ddarparu tystiolaeth fod y pryder yn cael ei ddatrys yn ystod yr arolygiad.

Os yw'r pryder(on) yn fwy difrifol ac ni ellir mynd i'r afael ag ef / â nhw yn gyflym, dylai'r ACof roi gwybod i'r ACof a fydd yn cyflwyno llythyr rheoli safle i'r awdurdod lleol. Eu cyfrifoldeb nhw yw sicrhau yr eir i'r afael â'r mater(ion). Dylid rhoi gwybod i'r ysgol ac UCDau am hyn, hefyd. Os nad eir i'r afael â mater llai sylweddol yn foddhaol yn ystod yr arolygiad , yna bydd y broses hon yn berthnasol, hefyd.

Rhan 2: Gweithgarwch arolygu craidd (Adran 28)

Ymagwedd at arolygiadau Adran 28

Gall nifer yr arolygwyr a nifer y dyddiau y byddant yn eu treulio yn y darparwr amrywio yn ôl maint a chyd-destun y darparwr.

Yr Ystafell Arolygu Rithwir

Byddwn yn defnyddio system electronig o'r enw'r 'Ystafell Arolygu Rithwir' (YAR) i reoli sawl agwedd ar yr arolygiad. System ar y we yw hon sy'n caniatáu i ddarparwyr lanlwytho gwybodaeth cyn yr arolygiad, a lawrlwytho arweiniad gennym ni ar y broses arolygu. Hefyd, yr YAR yw'r man lle gall penaethiaid ac enwebeion fynd at yr holiaduron ôl-arolygiad.

Rydym yn sicrhau diogelwch gwybodaeth sy'n cael ei lanlwytho trwy gynnal profion diogelwch ar yr YAR. Mae'r profi hwn yn gwerthuso diogelwch systemau. Rydym yn nodi ac yn cymryd unrhyw gamau i atal mynediad heb awdurdod. Mae gan holl ddefnyddwyr system YAR Estyn enw defnyddiwr a chyfrinair, sydd wedi eu cofnodi ac yn cael eu cynnal yn ddiogel o fewn cyfeiriadur gweithredol. Hefyd, mae gan y system nodweddion i sicrhau bod cyfrineiriau'n cael eu diogelu, yn cynnwys darganfod bygythiadau a mynediad amodol.

Y tîm arolygu Adran 28

Mae rolau gwahanol yn y tîm arolygu.

Aelod tîm	Esboniad	Rôl
Arolygydd Cofnodol (ACof), y gellir cyfeirio ato/ati hefyd fel yr arolygydd arweiniol	Bydd yr ACof ar gyfer arolygiad yn un o'r canlynol: AEF (Arolygydd Ei Fawrhydi dros Addysg a Hyfforddiant yng Nghymru) – caiff AEF eu penodi gan y goron. Maent yn weision sifil sydd wedi'u cyflogi'n uniongyrchol gan Estyn. AY (Arolygydd Ychwanegol) – fel arfer, bydd AYau yn ymuno ag Estyn dros dro, er enghraifft ar secondiad o ysgolion neu UCDau. ACau (Arolygwyr Cofrestredig) – mae ACau yn arolygwyr arweiniol hyfforddedig a chymwysedig sy'n cael eu contractio i arwain arolygiadau penodol. Yn aml, mae ACau yn benaethiaid cyfredol neu rai sydd wedi ymddeol yn ddiweddar ac sydd â phrofiad sylweddol o weithio gydag Estyn, er enghraifft fel arolygydd cymheiriaid.	Yr ACof sy'n arwain ac yn rheoli'r tîm arolygu. Bydd yn cysylltu â'r ysgol/UCD a'r tîm cyn yr arolygiad, ac yn sicrhau ansawdd gwaith y tîm. Yr ACof yw'r pwynt cyswllt cyntaf i bawb yn ystod y rhan o'r broses arolygu sy'n digwydd ar y safle.

Arolygwyr tîm (AT)	Caiff nifer yr arolygwyr tîm ei phennu gan faint y darparwr. Gall arolygwyr tîm fod yn AEF neu'n arolygwyr ychwanegol dan gontract sydd wedi'u hyfforddi gan Estyn. Mae'r holl arolygwyr tîm yn athrawon cymwysedig. Weithiau, bydd arolygydd tîm ag arbenigedd penodol yn ymuno â'r tîm am ddiwrnod hefyd, er enghraifft os oes cyfleuster ADY arbenigol fel dosbarthiadau i ddisgyblion â nam ar y clyw.	Gallai arolygwyr tîm fod yn gyfrifol am gasglu tystiolaeth i lywio gwerthusiad y tîm o agweddau gwahanol ar yr arolygiad. Mae'r ACof yn cyfarwyddo ac yn rheoli eu gwaith.
Arolygydd cymheiriaid	Mae arolygydd cymheiriaid yn uwch arweinydd o ysgol neu UCD arall sydd wedi cwblhau hyfforddiant ac asesiad arolygydd cymheiriaid Estyn. Mae gan bob tîm arolygu arolygydd cymheiriaid yn aelod o'r tîm. Mewn ysgolion neu UCDau mwy, efallai y bydd mwy nag un arolygydd cymheiriaid ar y tîm. Weithiau, bydd ymgynghorwyr her yn ymuno â thimau arolygu.	Mae arolygwyr cymheiriaid hefyd yn gyfrifol am gasglu tystiolaeth i lywio gwerthusiadau'r tîm. Maent yn rhan annatod o'r tîm arolygu. Mae'r ACof yn cyfarwyddo ac yn rheoli eu gwaith.
Arolygydd lleyg	Nid yw arolygwyr lleyg yn athrawon cymwysedig ac nid oes ganddynt gefndir yn gweithio mewn ysgolion neu UCDau, er mae ganddynt brofiad mewn rhyw fath o waith cymunedol, fel arfer. Maent yn dod â dimensiwn anarbenigol gwahanol i waith y tîm. Caiff pob arolygydd lleyg ei hyfforddi a'i (h)asesu gan Estyn, a'i gontractio/chontractio i weithio ar arolygiadau penodol. Mae pob arolygiad o ysgolion a gynhelir ac UCDau yn cynnwys arolygydd lleyg.	Mae'r arolygydd lleyg yn ystyried sut beth yw bod yn ddisgybl yn yr ysgol neu UCDau ac yn adrodd yn ôl i'r tîm arolygu (gan gynnwys yr enwebai). Mae ei safbwyntiau'n helpu i lywio gwaith cyfredol y tîm. Fel arfer, bydd yr arolygydd lleyg yn ymuno â'r tîm am un diwrnod o wythnos yr arolygiad.
Enwebai (o'r darparwr sy'n cael ei arolygu)	Byddwn yn gwahodd penaethiaid, neu athro sydd â gofal am Unedau Cyfeirio Disgyblion, i fod yn enwebai a gweithio â'r tîm arolygu. Mae'r enwebai yn gyswllt rhwng y darparwr a'r tîm arolygu. Mewn amgylchiadau eithriadol, os na all y pennaeth neu'r athro sydd â gofal weithredu fel yr enwebai, dylai'r darparwr ddewis uwch aelod o staff sydd â hynafedd digonol i ymgymryd â'r rôl hon.	Gall darparwyr fynd at yr arweiniad i enwebeion ar baratoi ar gyfer yr arolygiad o ddolenni yn y ffurflen cyswllt cychwynnol (FfCC), sy'n cael ei llenwi gan y Cydlynydd Arolygu (CydAr) ac sydd ar gael drwy'r YAR.

Cysylltu â'r darparwr a'r awdurdod lleol sy'n gyfrifol am ysgolion a gynhelir ac UCDau cyn arolygiad craidd (Adran 28)

Bydd y darparwr yn cael 10 diwrnod gwaith o rybudd am arolygiad Adran 28. Byddwn yn anfon llythyr i hysbysu'r awdurdod lleol (a'r esgobaeth, lle bo hynny'n briodol) am yr arolygiad ar yr un pryd.

Ar ôl hynny, bydd y cydlynydd arolygu yn cysylltu â'r darparwr dros y ffôn i wneud y trefniadau ar gyfer yr arolygiad. Yn ystod y drafodaeth hon, bydd y cydlynydd arolygu:

- yn esbonio diben yr arolygiad ac yn trafod rhaglen amlinellol ar gyfer yr arolygiad
- yn trafod y wybodaeth benodol sydd ei hangen cyn yr arolygiad, gan gynnwys ffurflen hunanwerthuso diogelu wedi'i llenwi gan y darparwr (naill ai ffurflen Estyn neu dempled yr awdurdod lleol, neu'r templed hunanwerthuso cenedlaethol), ac yn gwneud trefniadau ar gyfer ei derbyn ar ffurf electronig drwy'r Ystafell Arolygu Rithwir (YAR)
- yn gofyn a oes unrhyw faterion neu risgiau y dylai'r tîm fod yn ymwybodol ohonynt, ac yn gofyn am sesiwn friffio gyffredinol i'r tîm ar ddechrau'r arolygiad yn ymwneud ag iechyd a diogelwch
- yn canfod a yw'r ysgol yn dymuno cael enwebai ac, os ydyw, yn cytuno ar rôl yr enwebai ac yn esbonio'r broses ar gyfer cwblhau arweiniad yr enwebai
- yn darparu dolenni ac arweiniad ar gyfer llenwi'r gyfres o holiaduron cyn-arolygiad ar-lein (e.e. disgyblion, rhieni, staff ac ati)
- yn cytuno ar drefniadau ar gyfer trefnu cyfarfod gyda rhieni/gofalwyr
- yn sicrhau bod gweithdrefnau cytûn i fynd i'r afael ag unrhyw bryderon neu gŵynion a all godi yn ystod yr arolygiad
- yn trefnu i aelodau o'r corff llywodraethol, y pwyllgor rheoli neu'r perchennog i gyfarfod â'r arolygwyr yn ystod y cyfnod arolygu
- yn gwneud unrhyw drefniadau domestig, fel ystafell ar gyfer yr arolygwyr, parcio a chysylltiad â'r rhyngrwyd
- yn gwneud trefniadau ar gyfer adrodd yn ôl ar ganfyddiadau'r arolygiad
- yn cytuno ar y trefniadau ar gyfer llenwi'r holiadur ôl-arolygiad
- yn rhoi gwybod i'r darparwr yn ysgrifenedig, drwy'r ffurflen cyswllt cychwynnol, am drefniadau allweddol yr arolygiad

Bydd y Cydlynydd Arolygu yn gofyn am y wybodaeth ganlynol gan y darparwr drwy'r YAR cyn gynted ag y bo modd ar ôl yr hysbysiad ffurfiol o'r arolygiad:

- gwybodaeth gefndir allweddol, e.e. enwau staff a gwybodaeth am eu rolau a'u cyfrifoldebau
- copi o'r cynllun datblygu neu'r cynllun gwella diweddaraf
- manylion am yr amserlenni ar gyfer cyfnod yr arolygiad

Os bydd yr arolygiad yn cael ei gynnal yn gynnar yn y flwyddyn academaidd , efallai yr hoffai darparwyr rannu samplau o waith disgyblion o'r flwyddyn flaenorol ag arolygwyr, os oes rhai ar gael. Os na all darparwyr rannu gwaith blaenorol disgyblion, bydd arolygwyr yn ystyried y wybodaeth hon wrth drafod gwaith a chynnydd gyda staff a disgyblion.

Pan fyddwn yn rhoi gwybod i ddarparwyr am yr arolygiad, byddant yn cael gwybodaeth am sut i fynd at holiaduron ar-lein i ddisgyblion, rhieni / gofalwyr a staff. Mewn ysgolion a gynhelir ac UCDau, mae holiaduron ar gael ar gyfer aelodau o'r corff llywodraethol neu'r pwyllgor rheoli hefyd. Bydd canlyniadau'r holiaduron cyn-arolygiad yn ffurfio rhan o'r dystiolaeth cyn-arolygiad ac yn helpu arolygwyr i lunio eu gwerthusiadau o waith yr ysgol neu UCDau.

Rydym yn rhoi gwybod i'r awdurdod lleol am yr arolygiad pan fyddwn yn hysbysu'r darparwr. Pan fyddwn yn cysylltu â'r awdurdod lleol, byddwn yn gofyn am adroddiad gan ddefnyddio templed wedi'i ddarparu a ddylai roi manylion cryno am brif gryfderau'r darparwr a meysydd i'w datblygu.

Cynllunio'r arolygiad Adran 28 a pharatoi'r tîm

Bydd yr arolygydd cofnodol yn cynllunio'r arolygiad ac yn dyrannu cyfrifoldebau i aelodau o'r tîm arolygu, gan ystyried blaenoriaethau gwella a nodwyd y darparwr ac unrhyw wybodaeth arall.

Rydym yn gofyn i ddarparwyr roi cynllun llawn o'r holl weithgareddau y bwriedir eu cynnal yn ystod wythnos yr arolygiad yn yr YAR. Bydd yr arolygydd cofnodol yn cynllunio gweithgareddau'r tîm ar sail y wybodaeth sy'n dod i law.

Yn ystod yr arolygiad Adran 28

Y cyfarfod tîm cychwynnol

Gall y cyfarfod tîm cychwynnol gynnwys:

- briff iechyd a diogelwch gan y darparwr
- briff byr gan y pennaeth neu'r athro sydd â gofal am gyd-destun yr ysgol / UCD.
- datganiad bras am y sefyllfa gan y pennaeth neu'r athro sydd â gofal, yn amlinellu blaenoriaethau strategol y darparwr a'i chyfnod datblygu presennol
- trafodaeth â'r pennaeth neu'r athro sydd â gofal (dan arweiniad yr ACof) am y blaenoriaethau gwella a nodwyd gan y darparwr, a'r cynnydd yn ei waith gwella hyd yn hyn
- trafodaeth ynghylch sut bydd arolygwyr yn gallu manteisio ar wybodaeth bwysig, er enghraifft cofnodion y corff llywodraethol

Bydd yr ACof yn cadarnhau'r trefniadau hyn â'r pennaeth neu'r athro sydd â gofal yn ystod y galwad ffôn cyn yr arolygiad.

Casglu ac adolygu tystiolaeth arolygu

Bydd y tîm yn cynllunio'r arolygiad fel y gallant fynd i'r afael â'r gofynion adrodd yn y tri maes arolygu. Bydd yr ACof yn cynllunio'r gweithgarwch arolygu yn hyblyg, i ymateb i amgylchiadau unigol y darparwr. Mae hyn yn golygu nad yw'r gweithgareddau sydd wedi'u cynllunio mewn un darparwr efallai'n adlewyrchu'r rhai sydd wedi'u cynllunio mewn un arall. Yn ychwanegol, mae arolygwyr yn adrodd 'trwy eithriad'. Mae hyn yn golygu y bydd y tîm bob amser yn ystyried popeth o fewn y meysydd arolygu, ond na fydd yr adroddiad terfynol efallai'n cynnwys pob agwedd ar y fframwaith.

Mae'r prif fathau o dystiolaeth fel a ganlyn:

- arsylwi addysgu a gweithgareddau eraill, gan gynnwys tystiolaeth a gasglwyd drwy deithiau dysgu
- samplau o waith disgyblion
- trafodaethau â disgyblion, staff, arweinwyr, rheolwyr, llywodraethwyr neu bwyllgorau rheoli, rhieni a phobl eraill
- ymatebion i'r holiadur cyn-arolygiad
- tystiolaeth ddogfennol neu electronig, e.e. gwybodaeth am gynnydd disgyblion
- gwybodaeth berthnasol gan yr awdurdod lleol/consortiwm rhanbarthol

Bydd y tîm yn defnyddio arsylwadau uniongyrchol o waith disgyblion, lle bynnag y bo modd i gasglu tystiolaeth i ategu eu gwerthusiadau. Gall arolygwyr ddethol sampl ychwanegol o waith disgyblion, yn ôl y gofyn, i ategu eu gwerthusiadau o agwedd benodol. Dylai hyn gynnwys gwaith gan ddisgyblion sy'n gymwys i gael prydau ysgol am ddim.

Dylai darparwyr drefnu bod gwybodaeth ar gael i'r tîm arolygu am y safonau a gyflawnir gan ddisgyblion, yn enwedig canlyniadau unrhyw brofion sgrinio cychwynnol ac asesiadau perthnasol eraill. Bydd hyn yn helpu arolygwyr i werthuso cynnydd disgyblion, llunio barn am y safonau mae disgyblion yn eu cyflawni o gymharu â'u mannau cychwyn, a'r ffordd y mae athrawon yn defnyddio'r wybodaeth o asesiadau i ddylanwadu ar eu cynllunio a'u gwersi. Ni fyddwn yn ystyried y mesurau perfformiad ysgol uwchradd newydd at ddibenion cymharol, hyd nes bod digon o ddata i ddarparu tueddiadau ystyrlon.

Bydd y tîm yn ystyried safbwyntiau rhanddeiliaid am y darparwr a phrofi dilysrwydd y safbwyntiau hynny yn ystod yr arolygiad.

Cofnodi tystiolaeth arolygu

Bydd arolygwyr yn llenwi eu ffurflenni tystiolaeth yn electronig fel rhan o system ddigidol Estyn ar gyfer casglu, coladu a chofnodi canfyddiadau arolygu.

Cyfarfodydd tîm

Prif ddiben cyfarfodydd tîm yw llunio safbwynt corfforaethol cywir, dibynadwy a dilys am ddysgu ac ansawdd darpariaeth ac arweinyddiaeth. Bydd cyfarfodydd yn cynnig cyfleoedd i arolygwyr:

- brofi dilysrwydd prosesau hunanwerthuso'r darparwr a'i flaenoriaethau ar gyfer gwella
- trafod materion sy'n dod i'r amlwg
- nodi unrhyw fylchau yn y sail dystiolaeth
- ystyried prif ganfyddiadau'r arolygiad ac unrhyw argymhellion

Yn yr ychydig iawn o achosion pan nad y pennaeth yw'r enwebai, lle mae amser yn caniatáu, gallai'r arolygydd cofnodol gynnal cyfarfod dyddiol byr â'r pennaeth i egluro materion arolygu a chanfyddiadau bras y tîm arolygu sy'n dod i'r amlwg. Fodd bynnag, fel arfer, dylai'r pennaeth weithredu fel yr enwebai. Mae hyn yn golygu y

bydd yn clywed y canfyddiadau sy'n dod i'r amlwg ym mhob cyfarfod tîm, a bydd mewn sefyllfa dda i gasglu unrhyw dystiolaeth bellach i'r tîm ei hystyried.

Deialog broffesiynol

Trwy gydol yr arolygiad, bydd arolygwyr yn cynnal deialog broffesiynol ag ymarferwyr. Gallai'r deialog hon gynnwys cyfarfod ag athrawon unigol, yn aml yn eu hystafelloedd dosbarth, i drafod sut maent yn cynllunio ac yn asesu gwaith disgyblion. Efallai y bydd arolygwyr am gyfarfod â grwpiau o staff cymorth, er enghraifft i ddeall trefniadau'r ysgol neu'r UCD i gefnogi disgyblion ag ADY. Gallai arolygwyr benderfynu cyfarfod ag arweinwyr, naill ai'n unigol neu fel grŵp, i ddeall effaith arweinyddiaeth y darparwr ar wella deilliannau disgyblion.

Mae deialog broffesiynol yn galluogi arolygwyr i gael tystiolaeth uniongyrchol gan ymarferwyr, y gellir ei thriongli â ffynonellau eraill o dystiolaeth. Bydd y ddeialog yn darparu canfyddiadau dros dro, sy'n dod i'r amlwg, ar agweddau ar sail y dystiolaeth. Gellir diwygio'r canfyddiadau hyn ar ôl myfyrio arnynt, er enghraifft ar ôl craffu ar waith disgyblion neu siarad â disgyblion, neu o ganlyniad i safoni o fewn y tîm.

Fel arfer, ar ôl arsylwi gwers, bydd arolygwyr yn cynnig cynnal deialog broffesiynol fer â'r aelod staff am y dysgu a welwyd. Mewn rhai achosion, efallai y bydd angen cynnal y drafodaeth hon yn ddiweddarach yn yr arolygiad.

Dylai prif ffocws y ddeialog broffesiynol bob amser fod ar y disgyblion, y cynnydd a wneir ganddynt yn ystod y wers, a'r safonau a gyflawnir ganddynt. Dylai arolygwyr ganolbwyntio ar unrhyw gryfderau neu feysydd i'w datblygu mewn perthynas â'r gwaith penodol a welwyd.

Oherwydd natur teithiau dysgu, a lledaeniad y gweithgarwch ar draws nifer o wersi/dosbarthiadau mewn cyfnod cymharol fyr, ni fydd modd i arolygwyr gynnig deialog broffesiynol i athrawon unigol ar ôl gweithgarwch taith ddysgu.

Adborth ffurfiol

Ar ddiwedd y rhan o'r arolygiad ar y safle, bydd y tîm yn rhoi adborth llafar i uwch arweinwyr. Ar gyfer y cyfarfod adborth hwn:

- Dylai ysgolion a gynhelir ac UCDau wahodd cynrychiolydd o'r corff llywodraethol neu'r pwyllgor rheoli.
- Mewn ysgolion uwchradd, UCDau ac ysgolion pob oed, dylai'r ysgol wahodd cynrychiolydd o'r awdurdod lleol neu'r consortiwm rhanbarthol i fynychu'r cyfarfod. Mewn ysgolion cynradd, er budd effeithlonrwydd, fel arfer, dylai un cynrychiolydd yn unig naill ai o'r awdurdod lleol neu'r consortiwm rhanbarthol fynychu. Fodd bynnag, pan fydd angen gweithgarwch statudol dilynol ar ysgol gynradd, bydd cyfarwyddwr cynorthwyol yn rhoi gwybod i'r awdurdod lleol cyn y cyfarfod (fel arfer ar y nos Fercher neu'r bore dydd Iau), oherwydd efallai bydd yr ALI a'r rhanbarth eisiau anfon cynrychiolydd i'r cyfarfod adborth.
- Mewn ysgolion ffydd, gallai'r ysgol wahodd cynrychiolydd o'r awdurdod esgobaethol lleol, hefyd.

Mae'r cyfarfod adborth yn cynnig cyfle i arweinwyr a rheoli glywed a myfyrio ar ganfyddiadau'r tîm. Dylai'r adborth ganolbwyntio ar y cryfderau a'r meysydd i'w

gwella, a'r ffactorau sy'n cyfrannu atynt, gan gynnwys yr argymhellion. Dylai'r arolygydd cofnodol esbonio wrth y darparwr y gellir egluro materion, ac y gellir cywiro materion ffeithiol. Fodd bynnag, diben y cyfarfod yw i'r darparwr ddeall canfyddiadau'r tîm arolygu yn hytrach na'u cydymdrafod.

Yn ystod yr arolygiad, bydd y tîm yn ystyried a oes unrhyw arfer effeithiol sy'n werth ei rhannu â darparwyr eraill. Yn yr achosion hyn, bydd yr arolygydd cofnodol yn cynnwys sbotolau ar yr arfer hon fel rhan o'r adroddiad arolygu.

Yn ystod pob arolygiad craidd, bydd y tîm arolygu'n ystyried a oes angen gweithgarwch dilynol ar y darparwr. Bydd yr arolygydd cofnodol yn rhoi gwybod i arweinwyr os oes angen unrhyw weithgarwch dilynol.

Mae'r holl werthusiadau a chanfyddiadau sy'n cael eu crybwyll yn ystod arolygiad, gan gynnwys lefel y gweithgarwch dilynol, os yw hynny'n briodol, yn rhai dros dro ac yn amodol ar gael eu safoni a'u dilysu gan PAEF. Maent yn gyfrinachol i staff a llywodraethwyr neu reolwyr y ddarpariaeth. Ni ddylid eu cyfleu y tu hwnt i'r grŵp hwn, gan gynnwys drwy gyfryngau cymdeithasol, nes i ni gyhoeddi'r adroddiad ar ein gwefan.

Cwynion am y broses arolygu

Os bydd unrhyw faterion yn ymwneud â'r broses arolygu yn gyffredinol neu ymddygiad arolygwyr unigol, dylai'r enwebai godi'r rhain yn uniongyrchol â'r arolygydd cofnodol, a hynny cyn gynted ag y bo modd. Ni ddylai'r enwebai aros tan ar ôl yr arolygiad; dylai godi unrhyw faterion tra bod y tîm ar y safle. Ambell waith, bydd materion yn codi o ganlyniad i gamddealltwriaeth ac, fel arfer, gellir datrys y rhain yn gyflym ac yn foddhaol yn fuan wedi iddynt ddigwydd.

Ceir arweiniad ar ein gweithdrefnau ar gyfer ymdrin â chwynion ar ein gwefan.

Mae rhai pethau nad ydym yn mynd i'r afael â nhw trwy ein gweithdrefn ar gyfer ymdrin â chwynion, er enghraifft cwynion neu heriau am werthusiadau neu benderfyniadau dilynol a wneir ar ôl arolygiad neu adolygiad gan Estyn. Mae hyn oherwydd bod yr ysgol neu'r UCD yn cael cyfle cyn arolygiad i ddarparu'r holl dystiolaeth sydd ei hangen er mwyn i'r tîm arolygu lunio'i farnau'n gywir ac yn deg.

Ar ôl yr arolygiad Adran 28

Yr adroddiad arolygu

Mae'r arolygydd cofnodol yn gyfrifol am lunio adroddiad arolygu terfynol sy'n glir i gynulleidfa leyg ac yn ddefnyddiol i'r darparwr.

Wrth ysgrifennu adroddiadau, dylai arolygwyr ystyried arweiniad ysgrifennu Estyn, sydd ar gael ar ein gwefan, sef www.estyn.llyw.cymru.

Byddwn yn cyhoeddi adroddiadau'n ddwyieithog lle mae ysgolion neu UCDau wedi gofyn i ni wneud hynny, yn unol â'n Polisi Iaith Gymraeg.

Byddwn yn llunio'r adroddiad cyn pen graddfeydd amser statudol.

Gwirio cywirdeb ffeithiol

Byddwn yn rhoi drafft o'r adroddiad Adran 28 i'r darparwr cyn ei gyhoeddi, er mwyn helpu gwirio cywirdeb ffeithiol y cynnwys. Fel arfer, bydd gan y darparwr bum niwrnod gwaith i ystyried yr adroddiad drafft a nodi unrhyw wallau.

Mae'r gwiriad yn canolbwyntio ar ddatrys unrhyw anghywirdeb ffeithiol yn yr adroddiad arolygu. Nid yw'n canolbwyntio ar y canfyddiadau. Ceir arweiniad pellach i ddarparwyr ar natur a chwmpas y gwiriad hwn ar ein gwefan.

Sicrhau ansawdd arolygiadau

Rydym wedi ymrwymo i:

- ddethol, hyfforddi, briffio, cefnogi a lleoli arolygwyr yn effeithiol, gan gynnwys arolygwyr cymheiriaid ac arolygwyr lleyg
- hyfforddiant, briffio a chymorth effeithiol i alluogi'r enwebai i ymgymryd â rôl weithredol
- deialog reolaidd â'r enwebai yn ystod arolygiadau Adran 28
- meini prawf a systemau cofnodi sy'n cydymffurfio ag arweiniad arolygu
- adolygu a dadansoddi tystiolaeth yn ofalus
- darparu adborth llafar clir ar brif ganfyddiadau'r tîm a'r manylion ar gyfer pob maes arolygu
- llunio adroddiadau cywir ac wedi'u cyflwyno'n dda

Fel rhan o'n gweithdrefnau sicrhau ansawdd, rydym yn gwahodd darparwyr i lenwi holiadur ôl-arolygiad (HOA). Bydd yr holiadur ar gael yn yr YAR. Dylai darparwyr lenwi'r rhan gyntaf o'r HOA cyn gynted ag y bo modd ar ôl yr arolygiad ar y safle, a'i gyflwyno'n electronig i Estyn drwy system yr YAR. Gallant lenwi ail ran yr HOA ar ôl i'r adroddiad arolygu gael ei gyhoeddi, eto drwy system yr YAR.

Yr arolygydd cofnodol fydd yn sicrhau ansawdd gwaith y tîm arolygu yn y lle cyntaf. Rydym yn sicrhau ansawdd sampl o arolygiadau drwy ymweliadau ar y safle. Rydym yn sicrhau ansawdd yr holl adroddiadau arolygu cyn eu cyhoeddi ar ein gwefan. Mae ein trefniadau ar gyfer sicrhau ansawdd arolygiadau ar gael ar ein gwefan www.estyn.llyw.cymru.

Ymweliadau interim

O fewn cyfnod o 6 mlynedd, bydd ysgolion ac UCDau fel arfer yn cael arolygiad craidd ac ymweliad interim.

Bydd ymweliadau interim yn para rhwng diwrnod neu dda ddiwrnod a bydd rhwng un a phedwar arolygydd yn ymweld, yn dibynnu ar faint yr ysgol neu'r UCD. Bydd yr ymweliadau hyn fel arfer yn myfyrio ar yr argymhellion a wnaed yn ystod yr arolygiad craidd blaenorol neu'r cynllun datblygu neu wella cyfredol yr ysgol neu UCD.

Nid oes angen i ysgolion na UCDau baratoi ar gyfer ymweliad interim a byddant fel arfer yn cael 5 niwrnod o rybudd ymlaen llaw.

Mae gwybodaeth am ymweliadau interim ar gael ar wefan Estyn. Efallai y byddwn yn gofyn am nifer fach o ddogfennau gan gynnwys copi o'r cynllun datblygu neu'r

cynllun gwella gyfredol a gwybodaeth am rolau a chyfrifoldebau arweinyddiaeth. Bydd yr arolygydd cofnodol yn cysylltu â'r ysgol neu'r UCD cyn yr ymweliad interim i gytuno ar ei ffocws a'r hyn y gallwch ei ddisgwyl. Bydd cyfle hefyd i ofyn cwestiynau.

Yn dilyn ymweliad interim, byddwn yn rhoi adborth i'r pennaeth ac yn cyhoeddi llythyr fer ar ein gwefan.

Rhan 3: Arweiniad ar weithgarwch dilynol

Mae'r arweiniad hwn yn nodi'r camau y dylai timau arolygu mewn ysgolion a gynhelir ac UCDau eu cymryd i'w helpu i nodi'r lefel gweithgarwch dilynol statudol fwyaf priodol. Bydd yn ddefnyddiol i ysgolion ac UCDau ddeall y gweithdrefnau hyn a'r ffactorau y bydd timau arolygu yn eu hystyried wrth benderfynu ar y lefel gweithgarwch dilynol fwyaf priodol.

Mae'r arweiniad hwn yn hyblyg gan fod angen i ni fod yn ymatebol i amrywiaeth eang o sefyllfaoedd sy'n codi mewn ysgolion/UCDau wrth iddynt wella ar ôl arolygiadau craidd. Rydym yn cadw'r hawl i addasu'r arweiniad hwn i fodloni anghenion ysgolion / UCDau penodol.

Arweiniad i arolygwyr ar roi ysgol a gynhelir neu UCD mewn categori gweithgarwch dilynol

Cefndir

Yn ystod pob arolygiad craidd (Adran 28), bydd y tîm arolygu yn ystyried a oes angen unrhyw weithgarwch dilynol ar yr ysgol neu'r UCD.

Mae dau fath o weithgarwch dilynol statudol:

1 **Mesurau arbennig**
2 **Gwelliant sylweddol**

Mae mesurau arbennig a gwelliant sylweddol yn gategorïau statudol sy'n berthnasol i ysgolion acUCDau sy'n peri pryder, fel y'i diffinnir gan Ddeddf Addysg 2005 ac unrhyw gylchlythyrau cysylltiedig. Mae gan Estyn ddyletswydd i roi gwybod i'r Gweinidog Addysg a swyddogion Llywodraeth Cymru pan fydd ysgolion neu UCDau yn cael eu rhoi yn y categorïau hyn. Byddwn yn rhoi gwybod iddynt am gynnydd dilynol ar ôl arolygiadau monitro, fel sy'n ofynnol gan y ddeddfwriaeth.

Mae'r diffiniad o ysgol neu UCD y mae angen mesurau arbennig arni a'r diffiniad o ysgol neu UCD y mae angen gwelliant sylweddol arni i'w gweld yn adran 44 Deddf Addysg 2005.

Mae mesurau arbennig a gwelliant sylweddol yn mynnu gweithgarwch monitro gan arolygwyr Estyn, a fydd yn ymweld â'r ysgol neu'r UCD i werthuso'r cynnydd.

Mae'r un prosesau sicrhau ansawdd yn berthnasol i waith dilynol ac i arolygiadau craidd, fel ei gilydd. Yr unig farn yr adroddir arni yn ystod unrhyw ymweliad monitro yw p'un a oes angen gweithgarwch dilynol ar yr ysgol neu'r UCD o hyd ai peidio.

Mae'r penderfyniad hwn yn un dros dro ac yn destun safoni gan PAEF. Mae'n gyfrinachol i'r ysgol neu UCD nes i'r adroddiad gael ei gyhoeddi.

Arweiniad i arolygwyr ar ysgolion neu UCDau sy'n peri pryder ac y gall fod angen eu rhoi mewn categori statudol

Yn unol â deddfwriaeth bresennol, yn ystod **pob** arolygiad, dylai arolygwyr benderfynu a oes angen rhoi mesurau arbennig ar waith yn yr ysgol neu UCD drwy ystyried:

- os yw'r ysgol neu'r UCD yn methu cynnig safon dderbyniol o addysg i'w disgyblion
- os yw'r unigolion sy'n gyfrifol am arwain, rheoli neu lywodraethu'r ysgol neu'r UCD yn dangos y gallu i sicrhau'r gwelliant angenrheidiol yn yr ysgol

Rhaid i arolygwyr ystyried a oes gan yr ysgol neu'r UCD y gallu i wella cyn llunio barn ynghylch a oes angen mesurau arbennig arni neu beidio. Os byddant yn dod i'r casgliad nad oes angen mesurau arbennig ar yr ysgol neu'r UCD, dylent wedyn ystyried a oes angen gwelliant sylweddol ar yr ysgol. Rhaid i arolygwyr ystyried a yw'r ysgol neu'r UCD yn perfformio'n sylweddol islaw'r hyn y gellid disgwyl iddi berfformio'n rhesymol dan yr holl amgylchiadau. Yn ymarferol, mae hyn yn debygol o olygu:

- bod gan yr ysgol neu'r UCD o leiaf un diffyg pwysig sy'n cael effaith nodedig ar ddeilliannau disgyblion

Rhaid i'r tîm arolygu adrodd fel y gwêl, a gallu cadarnhau ei farnau ar sail tystiolaeth gadarn. Nid yw barnu bod angen mesurau arbennig neu welliant sylweddol ar ysgol yn dasg hawdd, ond **ni** ddylid ei hosgoi. Os daw'r dystiolaeth i'r casgliad bod angen mesurau arbennig neu welliant sylweddol ar yr ysgol, rhaid i adolygwyr lunio'r farn honno.

1 Mesurau arbennig

Dywed adran 44 Deddf Addysg 2005, 'bydd angen mesurau arbennig mewn perthynas ag ysgol neu UCD os:

(a) nad yw'r ysgol neu'r UCD yn cynnig addysg o safon dderbyniol i'w disgyblion, ac
(b) os nad yw'r unigolion sy'n gyfrifol am arwain, rheoli neu lywodraethu'r ysgol neu'r UCD yn dangos y gallu i sicrhau'r gwelliant angenrheidiol.

Mae ysgolion ac UCDau y nodir bod angen **mesurau arbennig** arnynt yn ystod arolygiad craidd yn debygol o fod â llawer o ddiffygion pwysig yn eu gwaith. Efallai y bydd gan rai ohonynt ychydig o feysydd pwysig i'w gwella i raddau nodedig iawn, neu lawer o feysydd i'w gwella i raddau llai. Yn y rhan fwyaf o achosion, pwysau ac effaith gronnus cyfuniad o'r meysydd hyn i'w gwella fydd, o edrych arnynt gyda'i gilydd, yn sbarduno'r penderfyniad nad yw ysgol neu UCD yn cynnig addysg o safon dderbyniol. Er bod un nodwedd ar ei phen ei hun yn annhebygol o arwain at benderfyniad bod angen mesurau arbennig ar ysgol neu UCD, pan fydd arolygwyr yn dod o hyd i safonau isel ac addysgu a dysgu gwael, risgiau sylweddol i ddisgyblion neu'r tebygolrwydd y bydd disgyblaeth yn methu, bydd angen mesurau arbennig ar yr ysgol neu'r UCD fel arfer.

Rhaid i arolygwyr ystyried yn ofalus hefyd a yw'r unigolion sy'n gyfrifol am arwain, rheoli neu lywodraethu'r ysgol neu'r UCD yn dangos y gallu i sicrhau'r gwelliant angenrheidiol yn yr ysgol neu'r UCD . Wrth farnu a yw'r gallu gan uwch reolwyr i sicrhau gwelliannau, bydd angen i arolygwyr roi sylw i ba mor dda mae'r unigolion hyn yn gwybod ac yn deall cryfderau a gwendidau'r ysgol neu'r UCD. Hefyd, dylai arolygwyr gadarnhau a yw uwch reolwyr yn dangos y gallu i fynd i'r afael â'r gwendidau drwy'r ymdeimlad o bwrpas a chyfeiriad a ddarperir ganddynt. Dylai trafodaethau ag uwch reolwyr gynnig tystiolaeth o sut maent yn mynd i'r afael â'r materion hyn ac a ydynt yn rhoi sylw i'r pethau cywir. Dylai uwch reolwyr allu dangos eu bod yn gwybod pa ansawdd o waith maent yn ei ddisgwyl gan ddisgyblion a'r rhai maent yn eu rheoli, a'u bod yn gallu cyfleu'r disgwyliadau hynny i'w cydweithwyr.

Dylai arolygwyr hefyd ystyried pa mor dda y mae llywodraethwyr neu bwyllgorau rheoli yn deall materion sy'n effeithio ar berfformiad yr ysgol neu'r UCD. Dylent werthuso pa mor dda maent yn defnyddio'r wybodaeth a ddarperir gan arweinwyr i wneud penderfyniadau effeithiol a phriodol. Dylai arolygwyr ystyried a yw llywodraethwyr neu bwyllgorau rheoli yn bodloni'r dyletswyddau a osodwyd arnynt gan ddeddfwriaeth addysgol a deddfwriaeth arall.

Rhaid i arolygwyr roi ystyriaeth benodol i nodi bod angen mesurau arbennig ar yr ysgol neu'r UCD pan fydd diffygion pwysig ym maes arolygu 3, sef arwain a gwella.

Ar bob adeg, dylai arolygwyr gofio bod y prif bwyslais mewn arolygiadau ysgol ac UCD ar y cynnydd a wna disgyblion o'u mannau cychwyn, y safonau maent yn eu cyflawni a'u lefelau lles. Dylai'r agweddau uchod gael eu trafod fel mater o bwys mewn cyfarfodydd tîm. Dylai trafodaethau arolygwyr ystyried unrhyw ffactorau lliniarol er mwyn sicrhau dilysrwydd a dibynadwyedd barnau cyn dod i benderfyniad bod angen mesurau arbennig ar ysgol neu UCD neu beidio.

Efallai y bydd yn ddefnyddiol i arolygwyr ddefnyddio'r cwestiynau isod hefyd i'w helpu i farnu a oes angen mesurau arbennig ar ysgol neu UCD neu beidio. Ni fyddai angen ateb yn gadarnhaol i bob un o'r cwestiynau i arwain at benderfynu bod angen mesurau arbennig ar ysgol neu UCD.

Cyffredinol

- A yw'r ysgol neu'r UCD yn methu cynnig safon dderbyniol o addysg i'w disgyblion?
- A yw'r arweinwyr a'r rheolwyr yn dangos gallu annigonol i sicrhau'r gwelliant angenrheidiol?

MA1 Addysgu a dysgu

- A yw cyflawniad disgyblion heb fod cystal â'r hyn a fyddai fel arfer yn ddisgwyliedig?
- A yw disgyblion yn gwneud cynnydd annigonol o ran caffael gwybodaeth, dealltwriaeth a medrau?
- A oes cyfran uchel o addysgu aneffeithiol?
- A yw disgwyliadau athrawon o gyflawniad disgyblion yn rhy isel?
- A yw disgyblion yn brin o gymhelliant ac yn dangos agweddau negyddol tuag at

ddysgu?
- A yw presenoldeb cyfrannau sylweddol o ddisgyblion neu grŵp penodol o ddisgyblion yn wael?
- A yw'r cwricwlwm yn methu darparu profiadau dysgu sy'n hoelio sylw disgyblion?

MA2 Lles, gofal, cymorth ac arweiniad

- A oes diffygion difrifol yn narpariaeth yr ysgol neu'r UCD i ddiogelu disgyblion, er enghraifft wrth fynd i'r afael ag unrhyw fwlio neu ymddygiad gwael canfyddedig?
- A yw gwendidau yn narpariaeth yr ysgol neu'r UCD yn golygu bod disgyblion mewn perygl corfforol neu emosiynol oddi wrth ddisgyblion eraill neu oedolion yn yr ysgol neu'r UCD?
- A yw perthnasoedd rhwng staff a disgyblion, a rhwng y disgyblion eu hunain, yn wael?
- A yw presenoldeb cyfrannau sylweddol o ddisgyblion neu grŵp penodol o ddisgyblion yn wael?
- A yw'r ysgol neu'r UCD yn methu hyrwyddo lles ei disgyblion?
- A yw'r ysgol neu'r UCD yn methu paratoi ar gyfer bywyd oedolyn, yn cynnwys byd gwaith, lle bo'n briodol?

MA3 Arwain a gwella

- A yw arweinwyr wedi cael effaith gyfyngedig ar gyflawni cynnydd clir a chynaledig?
- A yw'r llywodraethwyr neu'r pwyllgorau rheoli yn dwyn yr ysgol neu'r UCD i gyfrif â chadernid annigonol?
- A yw'r prosesau hunanwerthuso yn brin o gywirdeb a thrylwyredd, gan roi darlun rhy hael i'r ysgol neu'r UCD o gynnydd disgyblion ac ansawdd yr addysgu?
- A yw prosesau cynllunio gwelliant yn brin o eglurder a manwl gywirdeb, ac yn aneffeithiol o ran sicrhau gwelliant?
- A yw arweinwyr yn cael effaith gyfyngedig o ran mynd i'r afael â gwendidau pwysig mewn perfformiad?
- A yw rheolaeth wael dros adnoddau ac adeiladau yn atal cynnydd addysgol yn ddifrifol?

Rhaid i'r tîm arolygu fod yn glir ynghylch pam y mae o'r farn bod angen mesurau arbennig ar ysgol neu UCD benodol.

Gweithdrefnau i'w dilyn os bernir bod angen mesurau arbennig ar ysgol neu UCD

Dylai arolygwyr adrodd ar eu penderfyniad gan ddefnyddio'r geiriad rhagnodedig, a rhaid iddynt ddilyn y gweithdrefnau penodol a amlinellir isod.

Os bernir bod angen mesurau arbennig ar yr ysgol neu'r UCD, dylai'r ACof gymryd y camau canlynol:

- ffonio a rhoi gwybod i'r cydlynydd arolygu priodol yn Estyn (rhif ffôn: 02920 446446) cyn rhoi gwybod i'r ysgol neu'r UCD am y farn, a heb fod yn hwyrach na diwedd yr arolygiad :

1) rhoi gwybod i'r pennaeth neu'r athro sydd â gofal ar lafar fod diffygion difrifol ym mherfformiad a gallu'r ysgol neu'r UCD, ym marn y tîm arolygu, a rhestru'r diffygion hynny
2) esbonio ei bod yn debygol y bernir bod angen mesurau arbennig ar yr ysgol neu UCD, a bod angen nawr i'r tîm adolygu'r dystiolaeth
3) atgoffa'r uwch reolwyr am yr angen i sicrhau cyfrinachedd ynghylch canfyddiadau posibl y tîm

- yn yr adroddiad llafar i'r uwch reolwyr, dywedwch fod y tîm wedi barnu nad yw'r ysgol yn cynnig safon dderbyniol o addysg, ac esboniwch yn ofalus y rhesymau am y farn hon. Gellid defnyddio'r geiriad canlynol:

  'Rwyf o'r farn bod angen mesurau arbennig mewn perthynas â'r ysgol neu'r UCD hon oherwydd ei bod yn methu cynnig safon dderbyniol o addysg i'w disgyblion, ac mae diffyg gallu ymhlith uwch arweinwyr i sicrhau'r gwelliannau angenrheidiol. Yn unol â Deddf Addysg 2005, byddaf yn anfon adroddiad drafft at PAEF ac yn aros am ei farn ynghylch a yw'n cytuno neu'n anghytuno bod angen mesurau arbennig ar yr ysgol neu UCD hon.'

Dylai'r ACof fod yn barod i gyfiawnhau'r farn, a nodi unrhyw faterion ffeithiol yr hoffai'r uwch reolwyr eu cyflwyno. Dylai'r ACof ei gwneud yn glir i'r uwch reolwyr ac unrhyw lywodraethwr neu swyddog o'r ALl sy'n bresennol:

- mai ei farn ef/barn hi yw'r farn hon, a bod y tîm o'r un farn
- yn unol â Deddf Addysg 2005, bydd yr ACof yn hysbysu PAEF
- rhaid i PAEF ddatgan a yw'n cytuno neu'n anghytuno â'r farn
- os bydd PAEF yn cytuno â'r farn, bydd yr ysgol neu UCD yn destun mesurau arbennig
- y gallai fod oedi cyn cyhoeddi'r adroddiad oherwydd yr amgylchiadau, ond mai'r oedi mwyaf yw tri mis o'r adeg cyflwyno disgwyliedig

Adroddiadau a chrynodebau ar gyfer ysgolion neu UCDau y mae angen mesurau arbennig arnynt

Rhaid i'r ACof ei gwneud yn glir yn y FfFAdrodd nad yw'r ysgol neu'r UCD, yn ei farn ef/barn hi, yn cynnig safon dderbyniol o addysg ac nad oes gan uwch reolwyr y gallu i sicrhau'r gwelliant angenrheidiol (hynny yw, bod angen mesurau arbennig arni). Rhaid i'r ACof hefyd ei gwneud yn glir beth yw'r diffygion a arweiniodd at y farn honno. Dylai'r sail dystiolaeth ar gyfer yr arolygiad gadarnhau'r farn yn llawn.

Bydd PAEF, neu AEF yn gweithredu ar ran PAEF, yn craffu ar dystiolaeth o'r arolygiad (yn y FfF Adrodd) i wirio'r farn. Mae gan PAEF bŵer i alw am unrhyw wybodaeth arall sy'n ofynnol.

Gallai Estyn ymweld â'r ysgol neu'r UCD ymhen tair wythnos i gadarnhau'r farn bod angen mesurau arbennig ar yr ysgol neu'r UCD, ond ni fydd hyn yn angenrheidiol fel arfer. Diben yr ymweliad hwn fydd:

- arolygu'r agweddau hynny ar yr ysgol neu UCD lle daeth arolygwyr o hyd i ddiffygion
- penderfynu ar ddilysrwydd ei farnau

- gwirio eu bod wedi cynnal yr arolygiad yn briodol

Os yw PAEF, ar ôl cwblhau'r gweithdrefnau sicrhau ansawdd, yn **cytuno** â'r farn bod yr ysgol neu'r UCD yn methu cynnig safon dderbyniol o addysg i'w disgyblion ac nad yw'r gallu gan uwch arweinwyr i wneud y gwelliannau angenrheidiol, bydd yr adroddiad yn datgan:

'Yn unol â Deddf Addysg 2005, mae PAEF o'r farn bod angen gweithredu mesurau arbennig mewn perthynas â'r ysgol neu'r UCD hon'.

Os yw PAEF yn **anghytuno** â barn yr ACof, bydd yr adroddiad yn datgan:

'Yn unol â Deddf Addysg 2005, rwyf fi o'r farn, ond mae PAEF yn anghytuno, bod angen gweithredu mesurau arbennig mewn perthynas â'r ysgol hon.'

Cyn cyhoeddi'r adroddiad, byddwn yn ysgrifennu llythyr o gadarnhad at yr ysgol, ynghyd â chopi i'r awdurdod lleol yn esbonio'r canlynol:

- bod yr ysgol neu'r UCD wedi'i rhoi ar restr yr ysgolion ac UCDau y mae angen mesurau arbennig arnynt
- y dylai'r ysgol neu'r UCD gydweithio â'r awdurdod lleol i fynd i'r afael â'r gwendidau
- y bydd Estyn yn monitro cynnydd yr ysgol neu'r UCD yn rheolaidd, sef bob pedwar i chwe mis fel arfer

Mae gan PAEF ddyletswydd i roi gwybod i Weinidog y Gymraeg ac Addysg a'r awdurdod lleol bod angen mesurau arbennig ar yr ysgol neu'r UCD.

Ymweliadau monitro ag ysgolion yn y categori mesurau arbennig

Gofynnwn i'r ysgol neu'r UCD a'r ALl gydweithio er mwyn creu cynllun gweithredu ôl-arolygiad (CGOA) unedig. Dylid anfon hwn i Estyn cyn pen 20 diwrnod gwaith o gyhoeddi'r adroddiad. Yn ymarferol, byddwn yn cysylltu cyn hyn fel arfer i gynnig ein cymorth i'r ysgol neu'r UCD.

Bydd ymweliad y CGOA yn para diwrnod, fel arfer. Bydd yr ymweliad yn ategu ein gwerthusiad ffurfiol o'r CGOA unedig (cynllun yr ysgol neu'r UCD a datganiad gweithredu'r awdurdod lleol gynt). Byddwn yn trafod y cynlluniau ag arweinwyr, llywodraethwyr neu bwyllgorau rheoli a chynrychiolwyr yr awdurdod lleol. Gyda'n gilydd, byddwn yn sicrhau bod y cynllun yn ddigon cadarn i fynd i'r afael â'r argymhellion a amlygwyd yn yr adroddiad fel mater o frys. Pan fyddwn yn barnu bod y cynllun yn bodloni'r gofynion, dylai'r ysgol neu'r UCD a'r awdurdod lleol sicrhau eu bod yn anfon copi o'r ddogfen at Lywodraeth Cymru.

Bydd ymweliadau dilynol yn para deuddydd, fel arfer. Cânt eu cynnal o leiaf bob chwe mis, a gellir eu cynnal bob tymor. Byddwn yn ymgymryd ag ystod o weithgarwch arolygu, a all gynnwys ymweld â dosbarthiadau, siarad â staff a disgyblion neu ystyried deilliannau holiaduron, cyfweld â llywodraethwyr neu bwyllgorau rheoli ac uwch arweinwyr, ystyried gwaith disgyblion a dogfennau eraill.

Fel arfer, bydd pob ymweliad yn canolbwyntio ar y cynnydd a wnaed gan yr ysgol neu'r UCD tuag at fynd i'r afael â sampl o argymhellion. Dros gyfnod o 12 mis, byddwn fel arfer yn gwerthuso cynnydd yn erbyn pob un o'r argymhellion. Gall argymhellion gael eu gwerthuso fwy nag unwaith cyn bod yr ysgol neu'r UCD yn barod i'w thynnu o'r categori mesurau arbennig.

Ar ddiwedd pob ymweliad, byddwn yn barnu p'un a oes angen mesurau arbennig ar yr ysgol neu'r UCD o hyd ai peidio. Os yw'r cynnydd yn annigonol, bydd angen mesurau arbennig ar yr ysgol neu'r UCD o hyd. Byddwn yn parhau i gynnal ymweliadau monitro nes bydd PAEF yn penderfynu bod yr ysgol neu'r UCD wedi gwella digon i'w thynnu o'r categori mesurau arbennig.

Os byddwn yn pryderu bod y cynnydd tuag at dynnu ysgol neu UCD o'r categori mesurau arbennig yn rhy araf, efallai byddwn yn trefnu ymweliad ychwanegol. Gallwn gyfarfod ag arweinwyr a chynrychiolwyr o'r awdurdod lleol a'r consortiwm rhanbarthol i ystyried a yw'r camau gweithredu a gynlluniwyd gan yr ysgol neu'r UCD, a'r cymorth y mae'r ysgol neu'r UCD yn ei gael, yn addas i'r diben. Byddwn yn rhoi gwybod i Lywodraeth Cymru pa bryd bynnag y bydd gennym bryderon am gyflymder cynnydd yr ysgol.

Tra bydd ysgol neu UCD yn y categori mesurau arbennig, ni chaiff llywodraethwyr na'r awdurdod lleol benodi unrhyw athrawon newydd gymhwyso (ANG neu RhAG) i'r staff heb ofyn am ganiatâd gennym ni.

Pan fydd y tîm o'r farn bod yr ysgol neu'r UCD wedi gwneud cynnydd digonol, byddwn yn argymell i PAEF y dylid ei thynnu oddi ar restr yr ysgolion neu'r UCDau y mae angen mesurau arbennig arnynt. Byddwn yn cyhoeddi adroddiad byr ar ein gwefan yn esbonio ein penderfyniad.

Cynadleddau gwella i ysgolion neu UCDau yn y categori mesurau arbennig

Pan fyddwn yn nodi bod cynnydd ysgol neu UCD wrth fynd i'r afael â'r argymhellion o'i harolygiad craidd yn rhy araf, efallai byddwn yn penderfynu cynnal cynhadledd wella. Bydd hyn yn cynnwys trafodaeth undydd 'o gwmpas y bwrdd' rhwng arolygwyr, uwch arweinwyr, llywodraethwyr a chynrychiolwyr o'r awdurdod lleol a'r consortiwm rhanbarthol.

Bydd y gynhadledd yn canolbwyntio ar y canlynol:

- Y cynnydd a wnaed gan yr ysgol neu'r UCD ers yr arolygiad craidd
- Rhwystrau rhag cynnydd pellach
- Adolygu'r CGOA a datganiad gweithredu'r awdurdod lleol, a nodi lle y mae angen eu cryfhau a/neu eu diweddaru
- Gallwn hefyd gyfrannu at gyfarfodydd aml-asiantaeth a gydlynwyd gan yr awdurdod lleol

2 Gwelliant sylweddol

Os yw arolygwyr wedi ystyried o ddifrif, ond wedi gwrthod, y farn bod angen mesurau arbennig ar yr ysgol neu'r UCD, mae'n debygol iawn y bydd yn disgyn i'r categori i ysgolion neu UCDau y mae angen **gwelliant sylweddol** arnynt.

Er y gallai ysgol neu UCD yn y categori hwn fod yn cynnig addysg sydd bron â bod yn cynnig addysg o safon dderbyniol, bydd ganddi **o leiaf un diffyg pwysig sy'n cael effaith nodedig ar ddeilliannau disgyblion**.

Mae enghreifftiau o ddiffyg pwysig yn cynnwys:

- Cyfran sylweddol o addysgu aneffeithiol
- Anghysondebau arwyddocaol o ran pa mor dda y mae arweinwyr yn gwerthuso'u darpariaeth
- Ffocws annigonol ar flaenoriaethau cenedlaethol, fel gwella presenoldeb, datblygu Cwricwlwm i Gymru, lleihau effaith tlodi ar gyrhaeddiad neu ddatblygiad medrau Cymraeg

Dan yr holl amgylchiadau, mae'n hanfodol bod arolygwyr yn barnu gwaith yr ysgol neu'r UCD yn y cyd-destun y mae'n gweithredu ynddo ar hyn o bryd. **Ni ddylai** arolygwyr gael eu dylanwadu'n ormodol gan:

- gynlluniau ar gyfer gwella a baratowyd yn ddiweddar ond nad ydynt wedi cael eu rhoi ar waith eto
- penodi staff yn ddiweddar, fel pennaeth newydd

Y rheswm am hyn, yn y ddau achos uchod, yw na fydd effaith y gwelliannau wedi digwydd eto. Rhaid i arolygwyr farnu perfformiad a deilliannau cyfredol yr ysgol neu'r UCDyn hytrach na bwriadau da ac agwedd ddyheadol. A yw'r ysgol yn perfformio'n sylweddol islaw'r hyn y gellid disgwyl iddi berfformio dan yr holl amgylchiadau, dyna ddylai'r egwyddor arweinol fod.

Gweithdrefnau i'w dilyn os oes angen gwelliant sylweddol ar ysgol

Os bernir bod angen gwelliant sylweddol ar yr ysgol neu'r UCD, ddylai'r ACof:

- ffonio a rhoi gwybod i'r cydlynydd arolygu priodol yn Estyn (rhif ffôn: 02920 446446) cyn rhoi gwybod i'r ysgol / UCD am y farn, a heb fod yn hwyrach na diwedd yr arolygiad
- dweud wrth y pennaeth neu'r athro sydd â gofal ac unrhyw lywodraethwr a chynrychiolydd yr ALl sy'n bresennol ar ddiwedd yr arolygiad bod y tîm wedi dod i'r farn bod angen gwelliant sylweddol ar yr ysgol neu'r UCD

Bydd PAEF, neu AEF yn gweithredu ar ran PAEF, yn craffu ar dystiolaeth o'r arolygiad (yn yr YAR) i sicrhau ansawdd gwerthusiadau'r tîm. Mae gan PAEF bŵer i alw am unrhyw wybodaeth bellach sydd ei hangen.

Adroddiadau a chrynodebau ar gyfer ysgol neu'r UCD y mae angen gwelliant sylweddol arni

Os yw PAEF, ar ôl cwblhau'r gweithdrefnau sicrhau ansawdd, yn **cytuno** â barn yr ACof, bydd yr adroddiad yn datgan: 'Yn unol â Deddf Addysg 2005, mae PAEF o'r farn bod angen gwelliant sylweddol ar yr ysgol/UCD hon'.

Os yw PAEF yn **anghytuno** â barn yr ACof, bydd yr adroddiad yn datgan: 'Yn unol â Deddf Addysg 2005, rwyf fi o'r farn, ond mae PAEF yn anghytuno, bod angen gwelliant sylweddol ar yr ysgol/UCD hon'.

Cyn cyhoeddi'r adroddiad, byddwn yn ysgrifennu llythyr o gadarnhad at yr ysgol neu'r UCD, ynghyd â chopi i'r awdurdod lleol, yn esbonio'r canlynol:

- bod yr ysgolion a'r UCDau wedi'u rhoi ar restr y mae angen gwelliant sylweddol arnynt
- y dylai'r ysgol neu'r UCD gydweithio â'r awdurdod lleol i fynd i'r afael â'r gwendidau
- bydd arolygwyr yn ymweld â'r ysgol neu'r UCD, yn ystod y tymor ar ôl cyhoeddi'r adroddiad fel arfer, i werthuso a yw cynllun gweithredu ôl-arolygiad (CGOA) yr ysgol neu'r UCD a datganiad gweithredu'r awdurdod lleol, yn ddigon cadarn i ysgogi'r gwelliannau gofynnol
- tua 12-18 mis ar ôl cyhoeddi'r adroddiad, bydd Estyn yn cynnal ymweliad monitro â'r ysgol neu'r UCD ac yn gwneud un o'r penderfyniadau canlynol:

    1) os gwnaed digon o gynnydd, gellir tynnu'r ysgol neu'r UCD oddi ar restr yr ysgolion y mae angen gwelliant sylweddol arnynt
    2) mewn amgylchiadau eithriadol, efallai y bydd angen un ymweliad pellach â'r ysgol neu'r UCD
    3) os nad yw'r ysgol neu'r UCD wedi gwneud digon o gynnydd ac os nad yw'n dangos yn ddigonol fod ganddi'r gallu i wneud hynny, yna ystyrir rhoi'r ysgol neu'r UCD yn y categori mesurau arbennig

Mae gan PAEF ddyletswydd i roi gwybod i Weinidog y Gymraeg ac Addysg a'r awdurdod lleol bod angen gwelliant sylweddol ar yr ysgol neu'r UCD.

Ymweliadau monitro ag ysgolion y mae angen gwelliant sylweddol arnynt

Os nodir bod angen gwelliant sylweddol ar ysgol neu UCD, byddwn yn rhoi gwybod i Lywodraeth Cymru bod y darparwr wedi'i roi mewn categori statudol.

Gofynnwn i'r ysgol neu'r UCD a'r awdurdod lleol gydweithio er mwyn creu cynllun gweithredu ôl-arolygiad (CGOA) unedig. Dylid anfon hwn i Estyn cyn pen 20 diwrnod gwaith o gyhoeddi'r adroddiad. Yn ymarferol, byddwn yn cysylltu cyn hyn fel arfer i gynnig ein cymorth i'r ysgol neu'r UCD

Bydd ymweliad y CGOA yn para diwrnod, fel arfer. Bydd yr ymweliad yn ategu ein gwerthusiad ffurfiol o'r CGOA unedig (cynllun yr ysgol neu'r UCD a datganiad gweithredu'r awdurdod lleol gynt). Byddwn yn trafod y cynlluniau ag arweinwyr, llywodraethwyr neu bwyllgorau rheoli a chynrychiolwyr yr awdurdod lleol. Gyda'n gilydd, byddwn yn sicrhau bod y cynllun yn ddigon cadarn i fynd i'r afael â'r argymhellion a amlygwyd yn yr adroddiad fel mater o frys. Pan fyddwn yn barnu bod y cynllun yn bodloni'r gofynion, dylai'r ysgol neu'r UCD a'r awdurdod lleol sicrhau eu bod yn anfon copi o'r dogfennau at Lywodraeth Cymru.

Wedi hynny, byddwn yn anfon tîm bach o arolygwyr Estyn i ymweld â'r ysgol neu'r UCD tua 12 i 18 mis ar ôl cyhoeddi'r adroddiad arolygu. Bydd yr ymweliad yn para deuddydd a hanner, fel arfer, a bydd nifer yr arolygwyr yn gymesur â maint a natur yr ysgol neu'r UCD. Bydd arolygwyr yn canolbwyntio ar y cynnydd a wnaed gan yr ysgol neu'r UCD tuag at fynd i'r afael â'r argymhellion a amlygwyd yn yr adroddiad, gan ystyried y cerrig milltir a nodwyd yn y cynllun gweithredu. Byddant yn ymgymryd

ag ystod o weithgarwch arolygu, er enghraifft ymweld â dosbarthiadau, siarad â staff a disgyblion, a chraffu ar waith disgyblion.

Os bydd y tîm yn barnu bod yr ysgol neu'r UCD wedi gwneud digon o gynnydd mewn perthynas â'r argymhellion, bydd y tîm yn argymell i PAEF y dylid tynnu'r ysgol neu'r UCD oddi ar restr yr ysgolion ac UCDau y mae angen gwelliant sylweddol arnynt. Byddwn yn cyhoeddi adroddiad byr ar ein gwefan yn esbonio ein penderfyniad.

Os yw'r cynnydd yn annigonol, bydd y tîm fel arfer yn nodi bod angen mesurau arbennig ar yr ysgol neu'r UCD. Mewn achosion eithriadol, gall y tîm farnu'r ysgol neu'r UCD fel un sydd dal angen gwelliant sylweddol. Bydd un ymweliad monitro pellach ymhen tua chwe mis, fel arfer. Dylai'r cyfnod o chwe mis sicrhau bod yr ysgol neu'r UCD yn barod i'w thynnu oddi ar y rhestr. Os nad ydyw, caiff y darparwr ei roi yn y categori mesurau arbennig.